

**EDUSKUNTA
HALLINTOVALIOKUNTA**

Lausunto hallintovaliokunnalle sote-järjestämislaita ym. sosiaali- ja terveydenhuollon kysymyksistä

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on järjestänyt Kauhavan kaupungille ja Evijärven ja Lappajärven kunnille kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon perustason palvelut 1.1.2009 alkaen, joten meille on kertynyt runsaasti kokemusta palveluiden integraatiosta.

Viittaamme Kuntayhtymä Kaksineuvoisen aikaisemmin antamaan lausuntoon valinnanvapautta koskevasta hallituksen esityksestä. Lausunnossa on mm. todettu, että ehdotettu tapa tuottaa perustason ja eräiden erityistason palveluiden valinnanvapaus yhtiöittämisvelvollisuuden ja markkinamekanismin kautta, on ristiriidassa Sote- ja maakuntauudistuksen alkuperäisten tavoitteiden kanssa. Nehän olivat yhdenvertaisuus, palveluiden integraatio ja kustannusten hillintä. Nyt näyttää vahvasti siltä, että ensisijaiseksi tavoitteeksi on noussut kustannusten hillintä.

1. Järjestämisvastuu koetuksella

Malli rajoittaa maakunnan järjestämisvastuuseen kuuluvaa oikeutta päättää palveluiden tuottamistavasta ja ohjata palveluita kokonaisuutena. Edelleen kuntayhtymän käsityksen mukaan asiakkaan palvelutarpeen arviointi tulisi yksiselitteisesti olla järjestäjänä toimivan maakunnan vastuulla ja tehtävänä. Kun perustason palvelut siirtyvät yritysten vastuulle ja markkinaperusteiseen ohjaukseen, on järjestämisvastuun kantaminen ja palvelujen integraatio erittäin haasteellista. Vaarana on, että palvelutuotanto pirstoutuu maakunnan tosiasiallisen ohjausvallan ulkopuolelle ja eri palveluihin syntyy asiakkaan näkökulmasta useita uusia rajapintoja. Oman käsityksemme mukaan näihin samoihin asioihin oli kiinnitetty huomiota lähes kaikissa annetuissa noin 600 lausunnossa.

2. Alueellinen tasa-arvo

Tässä lausunnossa haluamme tuoda esiin erityisesti syrjäisempien harvaanasuttujen alueiden ongelmia. Alueemme näkökulmasta ilman kokeiluja toteutettava valinnanvapaus merkitsee suuria riskejä palveluiden saatavuudelle. Suurimmissa asutuskeskuksissa tarjontaa tulee epäilemättä olemaan riittävästi, mutta onko yrityksillä aitoa kiinnostusta syrjäisempiin seutuihin. Jos kiinnostusta ei löydy, jäävät näiden alueiden peruspalvelut luonnollisesti maakunnan tuotantoyhtiön vastuulle.

Tasavertaiset toimintamahdollisuudet eivät millään muotoa toteudu, kun maakunnan palveluita tuottavalle yhtiölle on vaarana jäädä vain ja ainoastaan syrjäiset, harvaanasutut seudut. Uudituksen lähtökohtana on se, että kaikkien nykyisten maakunnan alu-

eella toimivien Sote-toimijoiden henkilöstö siirtyy uuden maakunnan palvelukseen vanhoina työntekijöinä. Samaan aikaan yksityiset palveluntuottajat aloittavat toimintansa ja vievät todennäköisesti ison osan kaupunkiseutujen asiakkaista. Maakunnan tuotantoyhtiöllä ei ole mitään mahdollisuutta reagoida tilanteeseen riittävän nopeasti esimerkiksi henkilöstö- ja tilakustannusten osalta. Tämä tulee aiheuttamaan erittäin merkittäviä lisäkustannuksia maakunnalle suhteessa maakunnan oman yhtiön hoidettavana olevaan asiakasmäärään. Valinnanvapaus johtaa pahimmillaan oligopoliaan, jossa muutama kansainvälinen toimija hallitsee markkinoita. Suoran valinnan palvelujen tuottajilta edellytetty palvelukokonaisuuden laajuus osaltaan tukee tätä kehitystä.

3. Palvelujen integraatio

Palvelujen integraatio tulee olemaan erittäin vaikeaa esim. silloin, kun asiakas käyttää sote-keskuksen peruspalvelujen ja maakunnan tuottamien erikoissairaanhoidon palvelujen lisäksi asiakassetelillä ostettuja kuntoutuspalveluja. Palvelujen kokonaiskoordinaatio jää erittäin puutteelliseksi niiden asiakkaiden osalta, jotka vaihtavat palveluntuottajaa määräajoin. Integraation edellyttämiä tietojärjestelmiä ei tällä hetkellä ole ja niiden kehitystyö vie pahimmassa tapauksessa vuosia.

Edelleen haluamme korostaa, että mm. vanhusten ja paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden/potilaiden todellinen kyky tehdä vertailuja ja valintoja eri vaihtoehtojen välillä on usein merkittävästi rajoittunut. Kun palvelutuotannossa on useita toimijoita erilaisine intresseineen, ei tätä neuvontatehtävää voida jättää palveluja tuottavien yhtiöiden tehtäväksi. Haluammekin korostaa, että maakunnalle järjestämismääräyksenä viranomaisena tulee varata riittävät resurssit tähän tehtävään.

Kuntayhtymässä on tehty merkittävää työtä asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. erityisesti tämä on näkynyt neuvolatyössä, jossa lasten ja äitien lisäksi on erityisesti panostettu koko perheen hyvinvointiin. Tähän työhön on osallistunut myös sosiaalitoimen perhetyön yksikkö. Pelkäämme pahoin, että esimerkiksi neuvolatyön vapautuessa kilpailulle, saumaton yhteistyö lastensuojeluun vaarantuu.

4. Todellinen valinnanvapaus ja aito kilpailu vai oligopoli

Lakiesityksen lähtökohtana on, että kuntien ja vapaaehtoisten kuntayhtymien toimitilat eivät siirry, vaan maakunta vuokraa tarvittavat tilat 3 vuodeksi. Tilakysymys on ongelma monilla yhteistoiminta-alueilla, mm. Kuntayhtymä Kaksineuvoisessa. Ne kunnat/kuntayhtymät, joiden omistama terveyskeskus on tullut tiensä päähän, ovat erittäin vaikeassa tilanteessa. Jo nyt keskimääräistä enemmän velkaantuneiden kuntien on erittäin vaikea pikaisesti käynnistää usein miljoonien eurojen investointi. Vaikka investointihalua olisikin, epävarmuutta tuo voimassa oleva lupamenettely. Kunnissa saatetaan ajatella, että maakunnat kyllä aikanaan rakentavat tarvittavat tilat. Vaikka maakunnalla tähän halua olisikin, voi se olla vaikeaa, kun maakuntalakiehdotuksen mukaan maakunnan liikelaitos ei voi ottaa pitkäaikaista velkaa. Yksityisillä suurilla kansainvälisillä yhtiöillä on pääomia ja näin mahdollisuus reagoida nopeasti tilanteeseen ja ”vallata” markkinaosuuksia.

Valinnanvapauslain 15 §:n mukaan Sote-keskuksen tuottamat suoran valinnanvapauden palvelut on määritelty erittäin laajasti. Lisäksi palveluihin voi tulla joitakin maakunnan määräämiä konsultaatio- tai avovastaanottopalveluja. Palveluvalikoiman täyttäminen tulee käytännössä mahdottomaksi pienille ja keskisuurille tuottajille.

5. Rahoitusmallin riskit

Lausuntopalautteen jälkeen tehdyt muutosesityksetkään eivät kuntayhtymän mielestä takaa onnistunutta lopputulosta. Valinnanvapausmallissa yhtiö, olipa se maakunnan omistama tai yksityinen, saa jokaisesta listautuneesta asiakkaasta kiinteän summan. Vaikka korvaussumma määräytyy eri tarvetekijöiden perusteella, ei millään sanktioilla tai bonuksilla kyetä estämään tämän kapitaatiomallin mahdollistamaa kermankuorintaa, ei ainakaan ennen kuin tietojärjestelmät ovat kokonaisuudessaan lakiesityksen edellyttämällä tasolla. Tietojärjestelmien lisäksi vaaditaan tutkimukseen perustuvaa tietoa, johon palveluntuottajalle asetettavat kannusteet ja sanktiot perustuvat. Asiantuntijoiden keskuudessa ollaan laajasti sitä mieltä, että tarvittavien tietojärjestelmien rakentaminen tulee kestämään vielä vuosia. Sama pätee myös oikeudenmukaisen ja kustannustehokkuutta edistävän sanktio- ja kannustejärjestelmän ja sitä palvelevan mittariston rakentamiseen.

6. Kolmannen sektorin rooli

Jo uudistuksen alkumetreillä nostettiin esille ns. kolmannen sektorin rooli ja suuri merkitys terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Yhdistyksissä ja järjestöissä ollaan edelleen epätietoisia siitä, mitä niiltä odotetaan.

7. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Voimassa olevassa kuntalaissa on kuntien tehtäväksi määritelty terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Sote- uudistuksessa tämä tehtävä on ollut korostetusti esillä. Tosiasia on, että useat kunnat ovat jääneet sivustakatsojiksi ja samalla ikään kuin ulkoistaneet tämän tehtävän terveydenhuollon organisaatioille ja vapaaehtoisille järjestötoimijoille. Uudistuksen yhteydessä tarvitaankin selkeämmät kuntia velvoittavat säädökset kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä yhteistyössä kuntalaisten ja heitä edustavien järjestöjen kanssa. Ilman selkeitä ja sitovia säännöksiä vaarana on, että suuri osa kunnista jää edelleen sivustakatsojiksi tässä tehtävässä.

Kauhavalla 8. päivänä toukokuuta 2017

Antti Perkkalainen
kuntayhtymän johtaja

Heidi Ojala
vt. johtava ylilääkäri

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
Nikolaintie 6
62200 Kauhava
